במדבר

א. בפסוקי „אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל" (שנאמר בהמשך למנין „בני ישראל"), מעתיק רש"י את התיבות „אך את מטה לוי לא תפקוד", ומפרש: כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. ד"א צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר[2] אמר אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלי שלא טעו בעגל.

מפשטות לשון רש"י נראה, שאין כוונתו לשלול הפירוש ד„אך את מטה לוי לא תפקוד" היינו שמטה לוי לא נמנה כלל, ומפרש שגם מטה לוי נמנה (וכמפורש לקמן בפרשה[3]) אלא שהוא נמנה „לבדו"[4] — כי א"כ הו"ל לרש"י[5] להדגיש החידוש, שמטה לוי נמנה לבדו (שהרי עדיין לא נזכר בקרא שמטה לוי נמנה)[6], ואח"כ להוסיף הטעמים מדוע נמנה לבדו:

כ"א שרש"י בא לבאר מדוע נמנה מטה לוי לבדו — ואומר ע"ז שני טעמים: א) להיותו „לגיון של מלך". ב) כדי ש„אל יהיו אלו בכלל" ה„גזירה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר".

ויש לומר, שלא הוצרך רש"י לשלול הפירוש הנ"ל (שמטה לוי לא נמנה כלל) — כי לאחרי שכבר פירש בתחלת ה־פרשה „מתוך חיבתן לפניו מונה אותן כל שעה . . כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן", מובן בפשטות[7] (ואין כל ספק) שמטה לוי נמנה, ואדרבא[8].

אלא שרש"י בא ליישב הקושי בה־כתוב: מכיון שבפסוקים שלפנ"ז (בסיפור פרטי מנין בנ"י) מפורש שלא נמנו בני לוי[9], הרי מוכח שבציווי „שאו את ראש

---

1) פרשתנו א, מט.

2) שלח יד, כט. וראה לקמן סעיף ו.

3) ג, טו ואילך.

4) נוסף על שלא נמנה כלל במנין דיוצאי צבא, שבפשטות הוא מנין מיוחד.

5) וגם: עפ"ז כל התירוץ של רש"י מיוסד על הדיוק שבסיפא דקרא — „(לא תשא) בתוך בני ישראל" (וכלשון המדרש (במדב"ר פ"א, יא־יב. פ"ג, ז) „בתוך בנ"י אין אתה מונה אותן אבל לעצמן מנה אותן") — והו"ל לרש"י להעתיק תיבות אלו בפירושו.

6) וכן הו"ל לרש"י להביא הכתוב דלקמן (ג, טו) „פקוד את בני לוי גו'".

7) ולהעיר מבמדב"ר כאן (פ"א שם. וכן פ"ב, יט).

8) ואינו דומה להא שלא נכללו הלויים במנין בנ"י אחרי העגל (עיין רש"י תשא ל, טז) — כי שם הטעם בפשטות מפני שלא טעו בעגל ולא שייך בהם „לידע מנין הנותרים" (רש"י ריש פרשתנו. וכן רש"י תשא שם): משא"כ המנין דפרשתנו „כשבא להשרות שכינתו עליהן . . הוקם המשכן", ששייך גם ללויים (ואדרבה, יותר מבנ"י, שהרי הם נבחרו לעבודת המשכן).

9) ראה רמב"ן פרשתנו (א, מז): מתחלה ראה משה כו' שלא למנות הלוים . . לכל המטות הנמנים יהיו נשיאיהם ובעבור שלא מנה מבני לוי נשיא לא מנה אותם. וראה במדב"ר פ"א, יא.

---

*) ודוחק גדול לתרץ ע"פ פרש"י (ר"פ פקודי. שמיני ט, כג) שהשראת השכינה במשכן היא עדות שהקב"ה ויתר להם על מעשה העגל, והרי הלויים לא טעו בעגל — כי פשוט, שהענין ד„להשרות שכינתו עליהן" יש בו ענין של חביבות (גם לולא הענין דכפרת חטא העגל) השייך גם ללויים (ואדרבה, כבפנים).

כל עדת בנ"י גו'"[10] לא נכלל שבט לוי — וא"כ מהו טעם הציווי „אך את מטה לוי לא תפקוד גו' בתוך בנ"ר", שמזה משמע שמחדש שלא למנותו ביחד עם שאר ישראל[11]? וע"ז מביא רש"י שני טעמים, כנ"ל.

ב. אבל עדיין צריך להבין:

א) פירושו של רש"י (ביאור הטעמים לזה שמטה לוי נמנה לבדו) שייך גם להתיבות שבסיפא דקרא — „(אך גו' לא תפקוד גו') בתוך בני ישראל"; ומדוע לא העתיק רש"י גם תיבות אלו, לא ב־פירושו ולא בהד"ה (ולא רמזן אפילו ב„וגו'")?

ב) השאלה הנ"ל (מהו החידוש שלא למנות מטה לוי בתוך בנ"י) מתעוררת כבר לעיל, בפסוק[12] „והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם" (שגם מזה מוכח שיש חידוש שלא לפקוד את הלוים „בתוכם")[13] — ומ"מ לא פרש"י שם מאומה[14]; וא"כ אינו מובן: מהו הקושי המיוחד בקרא דילן, שדוקא בו הוזקק רש"י לבאר מדוע נמנו הלויים לבדם[15]?

ג) מה קשה בטעם הראשון דרש"י, שמשו"ז לא מסתפק בו והביא טעם שני[16]?

ובפרט שלכאורה הוא רחוק מדרך הפשט — הן מצד כללות תוכנו (שהטעם שנמנו לבדם הוא כדי להצילם מהגזירה ש„צפה הקב"ה שעתידה לעמוד"), שקרוב יותר ל„אגדה" מלפשוטו של מקרא[17];

---

10) פרשתנו א, ב.

11) ולכאורה למאי נפק"מ (כ"כ) השלילה („לא תפקוד גו'"), והול"ל רק החיוב (דלקמן בפרשה) „פקוד את בני לוי גו'".

12) א, מז.

13) ולהעיר שבבמדב"ר (פ"א, יא ופ"ב שם) מתחיל בפסוק „והלוים למטה אבותם וגו'".

14) וי"ל — כי אין דרכו של רש"י לכתוב (סתם) טעמי המצות וההלכות, כ"א רק כשנוגע להבנת פשוטו של מקרא (ראה ס' כללי רש"י (קה"ת, תש"מ) פ"ג (בהוצאת תנש"א — פ"ב). וש"נ).

15) אלא שבזה י"ל שרש"י כותב פירושו כאן שהוא בלשון ציווי „אך את מטה לוי לא תפקוד גו'", משא"כ בפסוק שלפנ"ז שהוא רק בלשון סיפור, ש„הלוים גו' לא התפקדו בתוכם". וראה במדב"ר פ"א שם. רמב"ן ועוד עה"פ.

16) ברע"ב (ושפ"ח) כאן, „דלפי פי' הראשון לא שייך מלת אך שהוא לשון מעוט לכך פי' ד"א שממעט אותם למות במדבר עם שאר ישראל כו'". וצ"ע אם ע"פ פשו"מ מוכרח שבכל מקום שנאמר „אך" הכוונה למיעוט נוסף בהענין (כבנדו"ד, ש־תיבת „אך" מלמדנו, שנוסף לזה שנתמעטו הלויים ממנין בנ"י, נתמעטו גם מגזירת המרגלים). וראה מלבי"ם כאן. ואכ"מ.

במשכיל לדוד כ' דלפי' הא' קשה „מאי שנא דשינה בהם מספר מפקדם שישראל מנאם מבן כ' שנה והללו מבן חודש". אבל לכאורה לא נחית רש"י כאן לתרץ השינוי ב„מספר מפקדם" — שלא נזכר כלל ברש"י כאן. והרי הטעם שמנין בני לוי הוא „מבן חודש גו'" מפורש בפרש"י לקמן (ג, טו) „משיצא מכלל נפלים . . למוד הוא אותו שבט להיות נמנה מן הבטן" (וראה לקמן סוף ס"ד, שגם לפירוש הב' ברש"י כאן לא נחית לבאר טעם השינוי ב„מספר מפקדם").

17) וגם ק"ק שמנין בנ"י שבא „מתוך חיבתן לפניו" יהי' קשור עם עונש וגזירה על בנ"י (אבל ראה לקמן סעיף ו).

[בלשון רש"י שברמב"ן (ריש פרשתנו) „שאו את ראש . . כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישי' דדיק" (והוא מבמדב"ר פ"א, יא). וכ"ה בדפוס שני דפרש"י וא' מכת"י רש"י שתח"י (והובא גם בראב"ם ר"פ תשא). אבל ליתא בדפוס א', שאר כת"י רש"י ש־תח"י ובדפוסי רש"י הנפוצים. וגם צ"ע לכאורה איך

---

*) ובשניהם נעתק גם המשך לשון הבמדב"ר „ובשבט לוי לא נאמר כו' שצפה הקב"ה שעתיד לגזור גזירה כו'" (תוכן טעם השני שבפרש"י כאן. ובדפוס שני כאן הובא רק טעם הראשון („כדאי כו'") ונשמט טעם השני).

והן מצד המשך הכתובים כאן: ב־פסוק שלאח"ז[18] נאמר „ואתה הפקד את הלוים על משכן העדות וגו'", דהיינו ה־מינוי ושררה[19] של מטה לוי על המשכן. וא"כ, בשלמא לפי' הא' של רש"י, שמטה לוי נמנה לבדו להיותו „לגיון של מלך", מובן המשך הדברים[20], כי הציווי „ואתה הפקד את הלוים על משכן גו'" הוא הטעם ל„אך את מטה לוי לא תפקוד גו' בתוך בני ישראל" (להיותם „לגיון של מלך" הממונים על משכן העדות); אבל לפי' השני אין כאן המשך, לכאורה, בין „ואתה הפקד את הלוים גו'" ל„אך את מטה לוי לא תפקוד וגו'"?

[ולפירוש זה (הב'), הו"ל לכתוב כאן (לא „ואתה הפקד את הלוים גו'", אלא) הפסוק שבהמשך הפרשה[21] „ואני הנה לקחתי את הלוים מתוך בנ"י גו' והיו לי הלוים"[22] — בהתאם להטעם שניצלו (הלויים) מן הגזירה „לפי שהם שלי שלא טעו בעגל"[23] (וכפרש"י[21] דלקיחת ה־לויים היתה „כשחטאו בעגל . . והלויים שלא עבדו ע"א נבחרו")[24].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

בכתוב כאן יש, לכאורה, כפל לשון — „(אך את מטה לוי) לא תפקוד ואת ראשם לא תשא". דלכאורה הול"ל „אך את מטה לוי לא תפקוד בתוך בני ישר־אל", או „אך את ראש בני לוי לא תשא בתוך בנ"י" (וכיו"ב).

ומפשטות הלשון משמע, ש„לא תפ־קוד" ו„לא תשא" הם שני פרטים שונים בענין המנין.

והחילוק ביניהם — בפשטות[25]: „תפ־קוד" פירושו פעולת המנין, נשיאת ראש („ראשם . . תשא") פירושה (לפרש"י[26]) קבלת „סכום מנינם", היינו ידיעת הסך־הכל „כמה הם".

והנה ע"פ פי' רש"י, יש בכלל הבדל עיקרי בין אופן מנין בני ישראל למנין הלויים: במנין בנ"י פי' רש"י[27] שהי' „על ידי שקלים בקע לגלגולת" [וזהו בהתאם לפירושו בר"פ תשא ד„כשתחפוץ לקבל

זה מתאים עם פרש"י בריש הפרשה ד„מתוך חיבתן . . מונה אותן כו'". ואכ"מ].

18) א, נ.

19) רש"י שם.

20) ראה גם במדב"ר פ"א, יב. משכיל לדוד ועוד כאן.

21) ג, יב.

22) וראה במדב"ר שם ופי' מהרז"ו שם ד"ה והיו לי הלוים.

23) ראה לקמן סעיף ו ובהערה 40.

24) ודוחק גדול לתרץ שזהו מפני ש„ואתה הפקד את הלוים" תוכנו — תחילת לקיחת הלויים לשרת כו' (שזהו מה ש„הם שלי") — שהרי סו"ס מתאים יותר שיכתב כאן הפסוק שבו מפורש „והיו לי הלוים" (עם הטעם דלקיחת הלויים, שנבחרו תחת כל בכור בעת חטא העגל), ומתוסף בהדוחק ע"י שמפסיק ביניהם בפ' שלימה (דגלים).

25) ראה גם ספורנו כאן. ועוד.

26) ר"פ תשא.

בפרש"י וישב (מ, יג. ועד"ז שם, כ) ד„ישא פרעה את ראשך — ל' חשבון כשיפקוד כו' ימנה אותך עמהם". אבל לכאורה מסתבר לומר, דמש"נ „שאו את ראש" (וכיו"ב) במנין בנ"י, פירושו ע"ד הכתוב „כי תשא את ראש בנ"י" (שבר"פ תשא). וכת"א פרשתנו (א, ב. א, מט). ובכל אופן, בנדו"ד שנאמרו ב' לשונות („תפקוד . . תשא") מסתבר שהם ב' ענינים.

ולהעיר מגו"א ר"פ תשא, דכוונת רש"י בפ' וישב היא ג"כ כפירושו בר"פ תשא (לשון קבלת סכום המנין). ע"ש.

27) פרשתנו א, ב ד"ה לגולגלותם. וראה גם רש"י תשא ל, טו.

משא"כ „הרבה מן המפרשים חלקו עליו ואמרו שמספר זה הי' בלא שקלים" (כלי יקר פרשתנו שם. וראה מדרש לקח טוב, רלב"ג ועוד שם. אברבנאל ר"פ תשא. חזקוני שם ל, טז. ועוד).

סכום מנינם . . אל תמנם לגלגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם"], משא"כ מנין הלויים הי' "על פי ה'"[28], וכפרש"י "הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל" (וע"ז ידע משה "מנין יונקיהם" — שהרי מנין הלוים הי' "מבן חודש ומעלה"[29]).

וזהו פירוש לשון הכתוב "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בנ"י" — כלומר, שלא זו בלבד ש־כמות מנינם של הלויים ("ראשם . . תשא") לא הי' "בתוך בני ישראל" (היינו שאין לכלול "סכום מנינם" של הלויים בתוך סכום מנינם של בנ"י[30]), אלא שגם אופן פעולת המנין ("תפקוד") של בני לוי הי' שונה לגמרי מאופן פקודת בנ"י, כנ"ל[31].

ד. והנה ע"פ יסוד זה (שיש כאן ב' ענינים — פקידה ונשיאת ראש; מעשה המנין וסיכום חשבון המנין) יש לחקור בפירוש הכתוב "אך את מטה לוי לא תפקוד" — די"ל בשני אופנים:

א) בפשטות — שסיום הכתוב "בתוך בני ישראל" מוסב גם על התחלת הכתוב "אך את מטה לוי לא תפקוד", וכוונת ה־כתוב היא, שלא תפקוד את הלויים "בתוך (באותו אופן המנין של) בני ישר־אל", כי מנינם הי' באופן שונה.

ב) מכיון שמנין הלויים הי' ע"י בת־קול שהודיעה למשה "כך וכך תינוקות יש באהל" — הרי אין זה בגדר "תפ־קוד"[32], שענינו הוא א) פקידת האדם ב) שמונים א' א' "לגולגלותם". ועפי"ז ה־כתוב מתחלק לשנים — (א) "אך את מטה לוי לא תפקוד" — סוף ענין, ששבט לוי לא ניתן לפקוד כלל[33]; (ב) "ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל" — שידיעת "סכום מנינם" אינה "בתוך בני ישראל", אלא בפני עצמם.

וזהו החילוק בין שני הפירושים ברש"י:

לפירוש הא' — "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו" — גם רישא דקרא ("אך את מטה לוי לא תפקוד") בא להדגיש החיוב, שאת מטה לוי צריכים למנות לבדו (לא "בתוך בני ישראל"), היינו שגם הלויים נפקדו, אלא שנמנו בפ"ע באופן שונה.

משא"כ לפירוש השני — "צפה הקב"ה כו' גזירה על כל הנמנין כו' אל יהיו אלו בכלל" — לא בא הכתוב (בריש דקרא) להדגיש חיבתן של בני לוי במנינם המיוחד, אלא אדרבה — מצד חיבתן לא נפקדו (כלל), כדי שלא תחול עליהם ה"גזירה (ש)על כל הנמנין כו'".

[כלומר: לפרש"י כאן צ"ל, דמה שלא חלה גזירת המרגלים על הלויים, אינו (רק) משום שנמנו "מבן חודש גו'" ובמילא לא נכללו במנין ד"מבן עשרים

---

28) לקמן ג, טז.

29) שם, טו.

30) ראה השקו"ט במפרשי רש"י (רא"ם, גו"א ועוד) שלכאורה בלאה"כ אא"פ לכוללם יחד, שהרי מנין הלויים הוא מבן חודש. ואכ"מ.

31) ראה גם כלי יקר כאן.

32) כי אף שבכללות גם מנין באופן זה אפשר לקרוא (בשם המושאל עכ"פ) "תפקוד" — וכמפורש לקמן (ג, טו־טז) "פקוד את בני לוי גו' ויפקוד אותם משה גו'" — מ"מ, כשמדייקים בלשונות (וכבהכתוב כאן, שמפרט "לא תפקוד . . לא תשא") אין מנין כזה באופן ד"תפקוד". ועצ"ע.

33) ראה גם כלי יקר כאן (אלא שהוא מפרש, ש"אתה (משה) לא תפקוד בני לוי לבדך", כ"א "ב־צירוף השכינה").

גו'"[34] (דאם זוהי כוונת רש"י, הו"ל לפרש זה בהדיא, כי עדיין לא למדנו שהלויים נמנו "מבן חודש גו'") — אלא (גם) מפני שלא נפקדו (כלל), כדלקמן סעיף ו).

ולפירוש זה, מש"נ "אך את מטה לוי לא תפקוד" פירושו, פשוטו כמשמעו — שלא יפקוד את הלויים, כדי להצילם מגזירת המרגלים*[34].

ה. עפ"ז מתורצות כל הקושיות דלעיל (סעיף ב) — כי כל כוונת רש"י היא לתרץ אריכות הלשון שבכתוב זה (כנ"ל), ולכן:

א) אין זה שייך לפסוק "והלוים גו' לא התפקדו בתוכם".

ב) פשוט מה שלא הביא רש"י סיום הכתוב "בתוך בני ישראל" — א) מכיון שלא נחית כאן לתרץ מדוע נמנה שבט לוי לבדו מדיוקא דקרא "בתוך בני ישראל" (הא לעצמן נמנו), אלא להסביר אריכות הלשון, כנ"ל; ב) אין מקום ל־הביא סיומא דקרא, מאחר שכוונתו לומר שיש לפרש (כפירוש הב') שרישא דקרא ("אך את . . לא תפקוד") הוא ענין בפ"ע, והסיום "בתוך בני ישראל" אינו מוסב ל"לא תפקוד" שבתחילת הכתוב.

ג) לא הסתפק רש"י בפירוש הא', כי הלשון "אך את מטה לוי לא תפקוד" בפשטות יותר לפירוש השני, שלפיו פירושו כפשוטו ממש, ש"את מטה לוי לא תפקוד" כלל.

ו. אלא שעדיין צריך ביאור במה ש־נת"ל, שלפי הפירוש השני לא חלה גזי־רת המרגלים על הלויים (לא מפני שלא נכללו בכלל בני "עשרים שנה ומעלה", אלא) מפני שלא נפקדו — דלכאורה, הרי סוף־סוף נמנו הלויים "על פי ה'", ומהי שייכות גזירת המרגלים לאופן המנין (אם ע"י שקלים או "על פי ה'")?

וי"ל, שזה מובן ע"פ פרש"י דלעיל:

בר"פ תשא נאמר "כי תשא את ראש בנ"י לפקודיהם ונתנו גו' בפקוד אותם ולא יהי' בהם נגף בפקוד אותם", ופרש"י "ולא יהי' בהם נגף — שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם" (ולכן צ"ל המנין ע"י שקלים "ואל תמנם לגולגולת", שזה מציל מן ה"עין הרע"). ונמצא, שה־מנין ("בפקוד אותם") עלול לגרום שלי־טת עין הרע ודבר (אף שסיבת המנין היא — כפרש"י — "מתוך חיבתן לפניו").

ומזה יובן גם לענייננו — ובהקדם:

הטעם שהוצרכו הלוים לשמירה מיו־חדת מגזירת המרגלים, אינו מפני שהיו חייבים עונש על חטא (שהרי הלויים לא השתתפו בעצת המרגלים, כמפורש ב־פרש"י[35]), אלא מפני[36] שנגזרה גזירה על

---

34) כבב"ב קכא, ב. וראה רש"י שלח יד, כט. — אבל להעיר מלשון רש"י שם "כל הנמנה לכל מספר שאתם נמנין בו כו' כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו ואלו הן מבן כ' שנה וגו'". דמשמע, דמ"ש "ואלו הן מבן כ' שנה וגו' להוציא שבטו של לוי" הוא רק הסימן איזה מבנ"י נכללו ב"כל אותן מספרות", אבל הטעם שלא נכלל שבט לוי בהגזירה הוא מפני שאין הם נמנים (בכלל) "לכל מספר שאתם נמנין בו". וצ"ע.

*34) וצ"ע במנין הב' דבני לוי מבן ל' עד בן נ' (לקמן ד, א ואילך. נשא ד, כא ואילך) שבפשטות לא הי' "ע"פ ה'" (כל' רש"י פרשתנו ד, ב "מנה מהן כו'"). וראה רשב"ם ב"ב שם.

ואולי זהו הדיוק (פרשתנו שם. ר"פ נשא) "נשא גו'" ולא "פקוד" [ורק אצל בני מררי לא נאמר "נשא" אלא "תפקוד" (נשא ד, כט־ל). ואצל בני גרשון נאמר (שם, כג) גם "תפקדם"]. וראה כלי יקר הנ"ל. לקו"ש חי"ח ע' 46 ואילך. ואכ"מ.

35) דברים א, כג. — וכבר האריכו במפרשי רש"י. ואכ"מ.

36) ראה עד"ז דברי דוד וחי' ופי' מהרי"ק על פרש"י כאן.

כללות עם ישראל[37], שמצד הגזירה אין הבדל בין צדיק לרשע[38] (ע"ד פרש"י לעיל[39] „מאחר שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע"): אלא שלהיות שהלויים „הם שלי (מפני[40]) שלא טעו בעגל", הוציאם הקב"ה מכלל הגזירה ע"י השינוי באופן מנינם.

ומובנת השייכות בין מניעת גזירת ה' מרגלים ל„אך את מטה לוי לא תפקוד":

גזירת המרגלים חלה על „כל פקודיכם לכל מספרכם"[41] (מבלי הבדל בין צדיק לרשע) מפני שפקידה נותנת מקום לענין בלתי רצוי (וצריכים נתינת שקלים („כופר נפשו") להציל מזה). ולכן, כאשר יצא הקצף לפני ה' ונגזרה גזירה על כללות עם ישראל, נכללו בזה „כל פקודיכם לכל מספרכם".

וזהו מה שאמר הקב"ה „אך את מטה לוי לא תפקוד" כדי ש„אל יהיו אלו בכלל", דמכיון שמנינם אינו בגדר „תפקוד", שוב אינם שייכים להנגף הפוגע ב„כל פקודיכם"[42].

ז. מ„יינה של תורה"[43] שבפרש"י זה:

ההפרש בין שני פירושי רש"י הנ"ל — דלפירוש הא' גם הלויים נפקדו כמו בנ"י (אלא שנמנו באופן ותנאים שונים), משא"כ לפירוש הב' לא נפקדו הלויים כלל, כי מנין הלויים אינו בגדר „תפקוד" — י"ל שהם כנגד שתי דרגות במעלת הלויים על כל ישראל.

ויובן זה בהקדם ביאור שלשת האופנים הנ"ל שבמנין — (א) מנין בנ"י, (ב) מנין מטה לוי „לבדו", (ג) „את מטה לוי לא תפקוד" — בעבודת האדם:

עבודת ה' מתחלקת לשלשת הקוים (העמודים) דתורה עבודה וגמילות חסדים[44], שהם, בכלל, שלשה סוגי עבודה[45]: (א) קיום המצות, (ב) לימוד התורה, (ג) דביקות בה' (בתפלה)[46], ששלימותה היא העבודה דמסירת נפש.

מצות ניתנו במספר[47] — תרי"ג דוקא,

---

37) וכדיוק לשון רש"י „שעתידה לעמוד גזירה", ולא לשון עונש וכיו"ב.

38) והרי תחילת הגזירה היתה „אכנו בדבר גו' ואעשה אותך לגוי גדול" (שלח יד, יב) — שעכצ"ל ששבט לוי בכלל, שהרי מפורש מי אינו בזה „אותך" — אלא שאח"כ נחלפה ל„במדבר הזה יפלו (בנ"י) גו'" (שם, כט).

39) בא יב, כב.

40) היינו שהטעם שניצלו הוא מפני ש„הם שלי", וסיום ל' רש"י „שלא טעו בעגל". הוא הדבר שגרם שיהיו שלי (כפרש"י לקמן ג, יב — וכנ"ל סוס"ב). — ומתורצת עפ"ז השקו"ט במפרשי רש"י מדוע נקט רש"י „לא טעו בעגל" ולא שלא טעו במרגלים (החטא המדובר כאן).

41) ל' הכתוב — שלח יד, כט. וראה לעיל הערה 34.

*) ואף שגם יהושע וכלב אינם בכלל (וא"כ עכצ"ל ד„אותך" לאו דוקא) — פשיטא שיש לחלק, דיהושע וכלב מפורש בקרא שיוצאים מן הכלל, ואשו כי רוכלא ליזיל ולחשוב („אותך ויהושע וכלב"), משא"כ בנוגע לשבט לוי (שגם משה בכללו) את"ל דאינם בכלל הול"ל „ושבטך" וכיו"ב.

42) ולהעיר משי"ת עה"ת פרשתנו (ג, טו).

43) ראה „היום יום" כ"ט שבט.

44) אבות פ"א מ"ב.

45) בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 193 ואילך.

46) ראה הל' ת"ת לאדה"ז (פ"ד סוס"ה — מס' חרדים ושל"ה) „מצות הדביקות האמיתית ביראה ואהבה היא גדולה ממצות ת"ת וקודמת אלי'", ולכן „חסידים הראשונים היו שוהין . . ט' שעות ביום" (בתפלה — „שהיו מקשרים דעתם כו' ודביקות אמיתית עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות" — הל' ת"ת שם. ועד"ז בטושו"ע ושו"ע אדה"ז (או"ח ר"ס צח)) — „ולא היו חוששין לביטול תורה".

47) ראה גם לקו"ת פרשתנו (ו, סע"א ואילך. ז,

ונצטוינו[48] „לא תוסיפו . . ולא תגרעו״ [וכן בכל מצוה עצמה — יש שיעור ו־הגבלה באופן קיומה[49]].

כי עיקר ענינן של מצות הוא (כ־מבואר בתניא[50]) להמשיך קדושה בגש־מיות[51] העולם (המוגבל — נאמר עליו ד׳[52]), שלכן רוב מצות התורה הן מצות מעשיות, שנתלבשו בדברים גשמיים ו־ענייני עוה״ז — שהם במדידה והגבלה, גדר „מספר״;

התורה (מצד עצמה) היא למעלה ממדידה, כמ״ש[53] „ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים״ — למעלה מגשמיות ה־עולם, ועד שהיא למעלה ממדידות והגבלות דזמן ומקום, כמרז״ל[54] דכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה (ללא הגבלות דזמן ומקום[55]).

אבל לאידך, מזה גופא שנאמר „ארו־כה מארץ מדה״ מובן, שגם התורה היא בגדר „מדה״ (כי על דבר שאינו בגדר „מדה״ לא שייך לומר שהוא ארוכה מ„מדה״)[56] — ובפרט שהתורה היא מקור המצות וצ״ל ערך ביניהם.

[וע״ד מש״נ בהפטורת פרשתנו[57] „והי׳ מספר בני ישראל גו׳ אשר לא ימד ולא יספר״, שיש בזה שני ענינים: „והי׳ מספר בנ״י״ ולאידך — אא״פ לספור אותם, „כי[58] לא יספר (מרוב[59])״]:

מסירת נפש היא למעלה לגמרי מכל ענין של מדה וגבול[60]. ובפשטות, התנו־עה דמסירת נפש מורה על דביקות בה׳ שאין לה גבול ותכלית, עד שהאדם מוכן ומוסר נפשו[61] עבורו ית׳.

ח. שלש עבודות הנ״ל מתאימות המה לשלשה הסוגים (הכלליים) שבבני ישראל — (א) (רוב) בני ישראל, (ב) שבט לוי, (ג) כהן גדול[45].

הנהגת (רוב) בני ישראל היא באופן ד„הנהג בהם מנהג דרך ארץ״[62], ועיקר עבודתם היא קיום המצות ועשיית מעשים טובים (מארי עובדין טבין):

שבט לוי ענינו (בלשון הרמב״ם[63]) — ש„הובדל לעבוד את ה׳ לשרתו ולהורות

ג ואילך) בפירוש הכתוב (הושע ב, א — הפטורת פרשתנו) „והי׳ מספר בנ״י גו׳״. וראה לקו״ת בלק סח, א ואילך.

48) ואתחנן ד, ב. ועד״ז פ׳ ראה יג, א. וראה לקו״ש חט״ו ע׳ 138 הערה 8.

49) ראה אגה״ק ס״י. ובכ״מ.

50) פל״ז. ע״ש באורך.

51) ועד שע״י כמה מהן נעשה הגשם — חפצא דקדושה.

52) חגיגה יב, א. ב״ר פ״ה, ח. פמ״ז, ג.

53) איוב יא, ט.

54) מנחות בסופה. וראה לקו״ש חי״ח ע׳ 413 בהערות. ושו״נ.

55) ראה לקו״ת פרשתנו יג, א־ב. בלק סח, ב. — ולהעיר משו״ע אדה״ז ס״א (במהד״ק — סי״ג ואילך; במהד״ב — שם סוס״ט). וראה אוה״ת שבועות ע׳ קנט. ואכ״מ.

56) תו״א בשלח סא, סע״א. אוה״ת חנוכה (שי, א). סה״מ תרכ״ט ע׳ נד — ע״פ עירובין כא, סע״א.

57) הושע ב, א.

58) לקו״ת בלק (סח, א. שם, ג).

59) ל׳ הכתוב — וישלח לב, יג.

60) ראה לקו״ת שם (ע, א־ב) דבחי׳ בלי מספר בנפש הו״ע יחידה שבנפש (וכן בנמשל הוא „יחיד . . עצמותו ית׳ שאין עוד מלבדו . . ואינו בגדר מספר . . לפני אחד . . מה אתה סופר״). — אלא ששם מפרשו על ענין התורה (וראה לקמן בסוף השיחה). ובלקו״ת פרשתנו (נסמן בהערה 47) מפרשו על עבודת התשובה.

61) אף ד„כל אשר לאיש יתן בעד נפשו״ (איוב ב, ד).

62) ברכות לה, ב.

63) סוף הל׳ שמיטה ויובל (פי״ג הי״ב־י״ג).

דרכיו הישרים ומשפטיו[64] הצדיקים ל־רבים שנאמר[65] יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם כו' ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו כו' להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו כו'" — מארי תורה:

אבל מזה גופא שעבודתם היא "להו־רות . . לרבים" מובן, שאין הם מובדלים (לגמרי) משאר ישראל העוסקים בדרכי העולם, ואדרבא — "יורו" להם כו', וכ־פשטות הנהגתם[66], שבני לוי מסתובבים בערי בני ישראל לקבל תרומותיהם וכו' ועוסקים שם בהוראה לרבים (אלא שב־זמנים מיוחדים באים לבית המקדש ועובדים עבודת המקדש):

למעלה מכולם הוא הכהן גדול, ש־נצטווה[67] "מן המקדש לא יצא", ואינו יוצא מירושלים לעולם[68];

ענינו של כהן גדול הוא — להיות בדביקות תמידית בהקב"ה, למעלה ממדידה והגבלה (דביקות הנמשכת ובאה מעצם נפשו, יחידה שבנפש, המיוחדת עמו ית', "יחידה לייחדך"[69]).

ומזה החילוק בין ג' סוגים אלה גם בנוגע למנינם:

פקידתם של בני ישראל, שעבודתם (העיקרית) היא במצות מעשיות שניתנו במספר (מדוייק), היתה באופן של מנין בדרכי הטבע, על ידי משה ואהרן עם "נשיא כל שבט ושבט"[70], שמנו את השקלים (גשמיים) שניתנו על ידי בנ"י:

שבט לוי שעיקר ענינו הוא "יורו", תורה — שיש בה שני הענינים: היא בגדר מספר וביחד עם זה למעלה מ־מדידה ומספר הרגיל (ע"ד "אשר לא יספר מרוב") — נמנה "על פי ה'", דמכיון שעבודתם היא בדרגא כזו שהיא בגדר "מספר", לכן גם הם נמנו, אבל לא במנין גשמי וטבעי, כי הם למעלה ממדידת בשר ודם (כי "לא ימד ולא יספר") אלא "על פי ה'".

אמנם בנוגע לאהרן איתא ברש"י[71] ש"לא ה' במנין הלוים", שפשטות הלשון מורה שלא נמנה (ונכלל) במנין הלוים[72] — כי עבודת אהרן כהן גדול היא ה־דביקות בה' שלמעלה מכל גדר מדידה ומספר.

ט. ע"פ כל הנ"ל יובן ההפרש בין שני הפירושים ברש"י בנוגע למנין ה־לויים:

פירוש הא' — "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו" — הוא בהתאם למעלתו של שבט לוי בענין התורה, שמצד מעלה זו גם הוא נמנה, אלא ש"נמנה לבדו" ("על פי ה'").

משא"כ לפירוש השני ברש"י, יש בשבט לוי (גם) מעלה זו שאינם בגדר מספר — "לא תפקוד". ומעלה זו באה להם על ידי "שלא טעו בעגל", כלומר,

---

64) להעיר דהסדר בקרא שמביא לרא' ויסוד "יורו משפטיך גו' ותורתך",
אלא שכנראה "דרכיו הישרים ומשפטיו ה־צדיקים" שברמב"ם — הם פרטים ב"משפטיך" דקרא. וצ"ע.

65) ברכה לג, י.

66) רש"י ויחי מט, ז.

67) אמור כא, יב. וראה הנסמן בהערה הבאה.

68) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז. וראה גם הל' ביאת מקדש פ"א ה"י.

69) ל' הושענות דיום ג'. וראה לעיל הערה 60.

70) ל' רש"י פרשתנו א, ד.

71) פרשתנו ג, לט.

72) ראה השקו"ט במפרשי רש"י שם. וראה לקו"ש חי"ג ע' 9 הערה 1.

לא זו בלבד שלא חטאו בעגל, אלא עוד זאת, שהיו מושללים אפילו מטעות ב־מחשבה וקס"ד בזה מחמת דביקותם בה', שאין אפשרות של פירוד כו'.

ולכן — "שלי הם", שהלויים נקנו לה' באופן שהתקשרות זו שלמעלה ממדידה והגבלה היא בהם בגלוי, ומצד מעלה זו ה"ה למעלה מגדר מספר — "לא תפקוד".

ג' האופנים באופן מנין בנ"י הנ"ל, שייכים ודוגמתם בהזמן שבו קורין פ' במדבר — בסוף ימי הספירה[73], "קודם עצרת"[74]:

ידוע ביאור רבינו הזקן[75] במש"נ[76] "תספרו חמשים יום" — אף שסופרים רק מ"ט יום — שחמשים ימי הספירה הם כנגד חמשים שערי בינה, ולכן בפועל סופרים רק מ"ט יום, כי שער הנו"ן הוא למעלה מעבודת הנבראים, ואא"פ להם לספור (ולהמשיך) שער הנו"ן. אלא של־אחרי שהנברא מגיע לשלימות העבודה שלו (על ידי ספירת מ"ט יום), נמשך מלמעלה שער הנו"ן.

אלא שבזה גופא (בהמשכת שער הנו"ן) — שתי דרגות[77]:

א) בחינה (תחתונה) בשער הנו"ן, שיש לה יחס וקשר להעבודה והספירה דמ"ט יום, עד שיתכן לומר ונאמר "תספרו חמשים יום", שהמשכת שער הנו"ן שייכת והיא חלק דספירת בנ"י.

ב) מדריגה (העליונה) בשער הנו"ן, שאינה מתייחסת כלל לעבודת הנבראים, ובאה בדרך מתנה מלמעלה, וזהו הענין (העיקרי) דחג השבועות, זמן מתן תורת־נו, המשכה בדרך מתנה.

ועפ"ז יש כאן ג' ענינים בהתאם ל־שלשת אופנים הנ"ל ב"מספר": (א) ספירת מ"ט יום — ענין המספר (שעל ידי בני אדם), (ב) המשכת שער הנו"ן מלמעלה הבאה (לאחרי ו)על ידי ספירת המ"ט יום — בגדר מספר, אבל "לא יספר מרוב", (ג) שער הנו"ן הבא לגמרי בדרך מתנה הוא מה שאינו בגדר מספר (וספירה) כלל[78].

וזוהי פנימית ואמיתית המעלה המתגלית בבני ישראל בחג השבועות, זמן מתן תורתנו — שאז[79] נוסף על שניתנה התורה מחדש — מתגלה ה' לבני ישראל "פנים בפנים"[80], דביקות בה' בתכלית (ע"ד מ"ת בפעם הראשונה, שעל כל דיבור ודיבור פרחה נשמתן[81]) — "יחידה לייחדך".

(משיחות ש"פ במדבר תשכ"ו, תש"מ)

---

73) ראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו (ע' כו) "שענין מספר זה דבנ"י משתווה עם ענין הספירה דז' שבועות . . הכל שרש וטעם א' הוא וע"כ קורין פ' במדבר לפני חג השבועות ובסוף ימי הספירה". ע"ש באורך.

74) רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 1 ובהערות שם. ח"ח ע' 18 ובהערות שם.

75) לקו"ת פרשתנו ד"ה וספרתם וביאורו.

76) אמור כג, טז.

77) לקו"ת שם בביאור הב'. וראה גם לקו"ש ח"ג שיחה לפ' אמור.

78) ועיין לקו"ת בלק סת, סע"ב. ובלקו"ת שה"ש (כד, ג) מקשר זה עם הא דשבועות יום אחד — ראה תו"א בהוספות (קיט, סע"ד ואילך) "שהוא בחי' יחידה שלמעלה מהתחלקות". ע"ש.

79) ולהעיר מלקו"ת פרשתנו ג, ב. מאמרי אדהאמ"צ שם (ע' עה ואילך).

80) ואתחנן ה, ד.

81) שבת פח, ב.